

Ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä

ISSN 1796-4717

Jyväskylän yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos

Ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä

**OPPIMAAN OHJAAMISEN KÄYTÄNNÖN KYSYMYKSIÄ
MELALAHDEN JA RIISTAVEDEN KOULUISSA KUOPIOSSA**

Sanna Multala

2007

**Jyväskylän yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos**

TIIVISTELMÄ

Multala Sanna

Oppimaan ohjaamisen käytännön kysymyksiä Melalahden ja Riistaveden kouluissa Kuopiossa

Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Ohjauksen Koulutus ja Tutkimus, 2007, 24 s.

Ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä

Kehittämishankkeen tarkoituksena oli tarkastella oppimistaitojen ohjausta Melalahden (0-6) ja Riistaveden (7-9) kouluissa Kuopiossa. Oppimistaidoilla tarkoitetaan oppilaiden metakognitiivisia taitoja, eli mm. tiedon käsittelyä, soveltamista ja muistamista sekä oman oppimistyylin tuntemista. Käytännön toimien kohteena ja toimijoina olivat tässä hankkeessa opettajat. Oppimiskäsitys hankkeen taustalla oli opetussuunnitelman mukainen eli situationaalis-kontekstuaalis-sosiokonstruktivistinen.

Hankkeen taustaksi kysyin koulujen opettajilta, mitkä he kokevat suurimmiksi puutteiksi oppilaiden oppimistaidoissa ja millaista tukea he toivovat. Aiheesta pidettiin opettajien yhteinen koulutustilaisuus, jonka pohjalta kokosin aineistoa koulumme oppilaanohjauksen www-sivustolle. Lisäksi haastattelin muutamia koulujemme opettajia saadakseni lisää näkökulmia oppimistaitojen ohjaukseen. Lopuksi poimin muutamia aineistosta esiin nousseita teemoja ja tarkastelin niitä syvemmin kirjallisuutta apuna käyttäen.

Kaikkien muiden oppimistaitojen taustalla näyttäisi olevan motivaatio, kiinnostus oppimiseen. Myös itsetuntemus ja itsesäätelyn taidot koettiin tärkeiksi tekijöiksi oppimisessa. Oppimistaitojen ohjaus ei ole koulussa vain oppilaanohjaajan tehtävä, vaan kuuluu jokaiselle opettajalle. Luokanopettajan työ on luontaisesti kokonaisvaltaista ja ohjauksellista, koska hän näkee oppilaansa monissa aineissa ja tilanteissa. Aineenopettaja vastaa oppimisen ohjaamisesta omissa aineissaan. Oppimisen ohjausta edistää yhteisöllisyys ja yhteistyö opettajien kesken. Myös koti ja koko oppilaan elämänpiiri vaikuttavat oppimiseen ja oppimistaitoihin.

Asiasanat: oppiminen, oppimistaidot, perusopetus

ABSTRACT

Multala Sanna

Practical matters about counselling of learning skills in Melalahti and Riistavesi schools in Kuopio

Jyväskylä: University of Jyväskylä. Department of Teacher Education. Guidance and Counselling Education and Research Unit, 2007, 24 p.

Guidance and Counselling Development projects and practices

The purpose of the development project was to examine counselling of learning skills in Melalahti (0-6) and Riistavesi (7-9) schools in Kuopio. Learning skills include metacognitive skills, for example processing, adapting and retaining information and becoming aware of one's own way of learning. In this project the main focus was on teachers and their opinions. The conception of learning behind this project was situational-contextual-socioconstructivistic, as presented in the curriculum.

As a basis of the project I asked the teachers, which are the biggest problems in pupils' learning skills and what kind of support they wish to get. I arranged a workshop for teachers concerning learning skills. The results from the workshop can be found in the counselling web site of our school. In addition I interviewed some of the teachers of our schools in order to get more insights about counselling learning skills. Finally I examined some of the themes that emerged from the data using the literature.

Motivation seems to be behind of all the other learning skills. Also self consciousness and self regulation skills were experienced as important factors in learning. Counselling of learning skills at school belongs not only to a school counsellor, but it is also a part of every teacher's work. The work of the class teacher is naturally more holistic and includes a lot of counselling, because a class teacher observes pupils in many subjects and situations. A subject teacher is responsible for counselling of learning skills in his/her own subjects. Team work and good community spirit encourage the counselling of learning. Also family and the whole living environment affect learning and learning skills.

Keywords: learning, learning skills, basic education

SISÄLLYS (CONTENTS)

1	JOHDANTO.....	5
2	OPPIMISKÄSITYKSISTÄ.....	7
3	KOULUTUSTILAISUUS JA SEN TULOKSET.....	9
3.1	Koulutustilaisuus oppimisen ohjaamisesta.....	9
3.2	Ryhmien tuotokset ja oma arvio tilaisuudesta.....	10
3.3	”Open vinkit”.....	11
4	OPETTAJIEN NÄKÖKULMIA OPPIMISTAITOIHIN.....	12
4.1	Kysymykset ja opettajien vastaukset.....	12
4.2	Vastausten pohdintaa ja omia mietteitä.....	16
5	LOPUKSI.....	18

LÄHTEET

LIITTEET

1 JOHDANTO

Valitsin kehittämishankkeeni aiheeksi oppimistaitojen ohjaamisen Melalahden (0-6) ja Riistaveden (7-9) kouluissa Kuopiossa. Miksi tämä aihe? Olimme Riistaveden koulun opettajakunnan kesken usein miettineet, kuinka kirjavia opiskelutaidot ovat kouluumme tulevilla ja siellä olevilla oppilailla. Opiskelutaitoja eli oppilaiden metakognitiivisia taitoja käydään toki läpi Melalahden koulussa useiden aineiden yhteydessä ja Riistaveden koulussa seitsemännen luokan oppilaanohjauksen tunneilla ja luokanvalvojan tuokioissa, mutta pitäisikö tehdä muutakin? Tiedämmekö, mitä muissa kouluissa opiskelutaitojen tukemiseksi tehdään? Voisiko koulujemme käytäntöjä yhtenäistää? Osaisivatko kokeneemmat kollegat antaa tukea ja vinkkejä? Tavoitteena oli koordinoita näitä toimia ja täydentää oppimisen ohjausta niiltä osin, missä on vielä puutteita. Suunnitelmissa oli luoda internettiin koulumme oposivuille (www.peda.net/veraja/kuopio/riistavesi -> opo sivut) jonkinlainen opettajan 'vinkkipankki' opiskelun ohjauksen tueksi. Syksyllä 2006 sain myös pitää aiheesta kolmen tunnin mittaisen veso-koulutuksen alueemme opettajille.

Hankkeen aikana aiheen toteutus muuttui jonkin verran. Olin pitänyt aihetta jotenkin yksinkertaisempänä ja helpompana mitä se oli. Huomasin, että opiskelutaitojen ohjaus kytkeytyy ainakin omassa työssäni ohjaukseen kokonaisuutena, ja sitä on hankalaa tarkastella irrallisena alueena. Hanke näyttäytyi minulle jonkinlaisena katsauksena ja pysähtymisenä aiheen ääreen. Internet-sivujen syvempi kehittäminen jäi sivuosaan, ja päällimmäiseksi nousivat omat pohdintani ja opettajien koulutustilaisuuden suunnittelu ja toteutus. Kysyin myös itselleni aiheesta virinnetä kysymyksiä muutamilta koulujemme opettajilta. Nämä opettajien näkökulmat toivat myös minulle uusia ajatuksia aiheesta, ja ohjaajani kannustamana päätin lähestyä aihepiiriä käänteisesti: Esittelen ensin käytännön toimia (koulutustilaisuus ja opettajien haastattelut) ja syvennyn muutama esiin nousseeseen teemaan kirjallisuutta apuna käyttäen.

Selvitin hankkeen taustaa keväällä 2006 lähettämällä kyselyn (liite 1) kummankin koulun opettajakunnalle. Jälkeenpäin arvioituna olisi ollut ehkä tuloksekkaampaa käydä itse kouluilla esittelemässä aihe ja kysymässä samat kysymykset (olin tuolloin äitiyslomalla). Kysymykset olivat:

1. Mitkä ovat mielestäsi suurimpia puutteita oppilaiden opiskelutaidoissa? Voit sisällyttää tässä opiskelutaitoihin oppitunti- ja läksytaitojen lisäksi myös oppilaan ajankäytön suunnittelun, tavoitteellisuuden, itsearviointin ym. eli ajatella käsitettä laajasti.
2. Millaista tukea tai tehtäviä kaipaisit oppilaiden opiskelutaitojen kohentamiseen?

Sähköpostitse saamissani vastauksissa tuotiin esille seuraavanlaisia asioita:

Melalahden koulu:

- Tiedon ja kehittyneemmässä muodossa olennaisen tiedon löytäminen tekstistä on vaikeaa: harjoitusohjeita kaivataan.
- Läksyn ja kokeeseen lukuohjeita (ajankäytön ohjausta, miten käyn tekstin läpi..) napakassa muodossa toivotaan.
- Matematiikan sanallisten ja ongelmanratkaisutehtävien ajatusprosessien kehittelyistä on huutava pula!

- *Lukutekniikasta ei juuri ole ohjausta esim. käyttämissämme oppikirjoissa (yksi ongelma on myös se, että tekstikirjoihin ei voi tehdä merkintöjä, koska ne kierrätetään).*
- *Tunne itsesi oppijana: miten minä opin parhaiten, miten oppilasta voisi ohjata tässä asiassa?*
- *Sen sijaan aivan tarpeeksi harjoituksia on ajatus- ja käsittekartasta, tiivistelmän teosta ja tukisanojen käytöstä.*

Riistaveden koulu:

- *Kokeisiin valmistautuminen on vaativampaa kuin alakoulussa (pidemmät koealueet, monta koetta samalla viikolla), joten valmennusta siihen toivottiin jo kuudennella luokalla*
- *Kokeita korjatessa tulee mieleen, että aika moni lukee väärin kokeeseen - eli lukee ja lukee yhtä pötköä koko alueen, jopa monta tuntia, eikä sitten osaakaan kokeessa. Eli kokeeseen lukutekniikka ja olennaisten löytäminen tekstistä puuttuu.*
- *Myös selkeästi vastaaminen on vaikeaa - sekä käsilallisesti että kielellisesti, jäsentely puuttuu - sekasotkusta saa etsiä tiedon jyväsiä.*
- *Oppilas itse ei tiedä mikä on hänen tapansa oppia ja täällä ei opekaan tunne oppilaita kuten ala-asteella.*
- *Keskittymiskyky on monella vielä hakusessa... halutaan vain tilanne ohi eikä ajatella pidemmälle.*

Vastauksia ei tullut kovin paljon, mutta tavoitteet näyttivät niiden pohjalta yhteneväisiltä: Toivottiin tukea mm. olennaisen löytämiseen tekstistä, lukutekniikkaan, kokeeseen valmistautumiseen, itsetuntemukseen ja itsesäätelyyn. Kummaltakin koululta tuli vahva viesti, että toivotaan mahdollisimman käytännöllisiä toimia. ”Hankkeet hankkeen vuoksi” päätyvät kuulemma ö-mappiin.

Molemmat hankkeen koulut sijaitsevat Melalahden taajamassa noin 40 kilometrin päässä Kuopiosta. Melalahden koulussa on tällä hetkellä 134 oppilasta ja 7 opettajaa. Riistaveden koulussa on 103 oppilasta ja 12 opettajaa. Osa opettajista opettaa kummallakin koululla. Kummassakaan koulussa ei ole pienluokkaa tai erityisopetusluokkaa, vaan erityisopettaja on koululla muutamina päivinä viikossa, Riistaveden koulussa yhteensä 17 viikkotuntia ja Melalahden koulussa 10 viikkotuntia. Riistaveden koulun erityisopetusresurssista pääosa menee EMU –oppilaiden opettamiseen (sekä osittain että kokonaan yksilöllistettyjä oppilaita). Yläkoululla varsinaiseen laaja-alaisen erityisopettajan työhön, eli ns. heikkojen yleisopetuksen oppilaiden tai tilapäisesti tukea tarvitsevien oppilaiden auttamiseen jää viikossa vain muutama tunti aikaa.

Ko. kouluilla on jo paljon yhteistyötä, kuten yhteiskäytössä olevia tiloja ja yhteisiä opettajia. Hankkeen avulla saisimme toivottavasti aikaan yhtenäisiä ohjauskäytäntöjä, ja helpottaisimme näin osaltaan nivelvaihetta kuudennelta seitsemännelle luokalle siirryttäessä. Hanke voisi siis palvella myös verkostoitumista.

2 OPPIMISKÄSITYKSISTÄ

Mitä on oppiminen? Mielestäni oppimisen määritelmää on hyvä täsmentää ennen kuin etenen käytännön toimien kuvauksiin. Seuraavat lainaukset kertovat, kuinka käytössä olevassa opetussuunnitelmassa määritellään oppiminen.

Riistaveden koulun opetussuunnitelman oppimiskäsitys:

Riistaveden koulussa korostetaan oppijan omaa aktiivisuutta ja sosiaalista vuorovaikutusta muiden kanssa. Oppijat tiedostavat, että he ovat oman tietämyksensä ja taitojensa rakentajia. Oppijat oppivat uutta tietoa käyttämällä hyväksi aiemmin opittuja tietoja ja taitoja. Oppimisessa korostetaan oppijan oman toiminnan tulosta. Oppimisen lähtökohta on oppilaan motivaatio. Oppiminen on aina tilanneriippuvaista.

Opetuksen tavoitteena on oppiminen, joka olisi itsesäädelyä, kertyvää, tavoitteellista ja yhteistoiminnallista. Opettajan rooli on toimia oppilaan ohjaajana, tukijana, kannustajana ja oppimisympäristöjen suunnittelijana. Oppimisen arviointia tekevät sekä opettaja että oppija.

Oppijan oman oppimisen ymmärtäminen edistää oppijan järkevää tiedon rakentamista. Opetuksessa oleellista on ilmiö- ja ongelmakeskeisyys. Opetuksen soveltaminen uusiin tilanteisiin riippuu siitä, miten oppimistilanteessa on yhdistetty aiemmin opittu ja opittavana oleva asia oppijan elämään.

Opetuksen lähtökohtana on oppijan tapa ymmärtää käytetyt käsitteet ja hahmottaa maailmaa. Opettaja pyrkii huomioimaan oppijan valmiudet, oppimisen strategiat ja yksilölliset oppimistyyliä. Tarvittaessa opettaja käy keskustelua oppijan, vanhempien ja muiden asiantuntijoiden kanssa.

Melalahden koulun opetussuunnitelman oppimiskäsitys:

Koulumme tehtävänä on tarjota oppilaalle perusvalmiudet, jotta hän osaisi nyt ja tulevaisuudessa huomioida omia vahvuuksiaan ja kehittämistarpeitaan ja oivaltaisi oppimisen olevan häntä itseään varten.

Konstruktivistisessa oppimisessa oppilaan itsenäisyys lisääntyy, opettaja ohjaa oppimista. Oppimisessa ja oppimisen ohjaamisessa otetaan huomioon oppilaan aikaisemmat tietorakenteet. Tavoitteena on, että oppilaalle kehittyy taito ohjata omaa opiskeluaan. Oppiminen on mielekkäämpää, kun se ei ole oppikirjasidonnaista ja eri oppiaineisiin kuuluvia sisältöjä integroidaan keskenään. Oppilaan lähiympäristössä toteutettaviksi voi myös suunnata oppimistehtäviä (esimerkiksi erilaiset auttamistehtävät), joiden arvioinnissa oppilaan lähipiiri on luontevasti mukana.

Arvioinnissa keskitytään jatkuvaan palautteeseen oppimisprosessin edetessä. Oppimisjakson arviointina koearviointin rinnalla käytetään esimer-

kiksi itsearviointia, portfoliota ja projektityötä (esimerkiksi historiassa kirkon kauden kylä pienoismallina).

Valtakunnallisen perusopetuksen opetussuunnitelman oppimiskäsitys:

Opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jossa oppiminen ymmärretään yksilölliseksi ja yhteisölliseksi tietojen ja taitojen rakennusprosessiksi, jonka kautta syntyy kulttuurinen osallisuus. Oppiminen tapahtuu tavoitteellisena opiskeluna erilaisissa tilanteissa itsenäisesti, opettajan ohjauksessa sekä vuorovaikutuksessa opettajan ja vertaisryhmän kanssa. Opittavana on uuden tiedon ja uusien taitojen lisäksi oppimis- ja työskentelytavat, jotka ovat elinikäisen oppimisen välineitä.

Oppiminen on seurausta oppilaan aktiivisesta ja tavoitteellisesta toiminnasta, jossa hän aiempien tietorakenteidensa pohjalta käsittelee ja tulkitsee opittavaa ainesta. Vaikka oppimisen yleiset periaatteet ovat kaikilla samat, oppiminen riippuu oppijan aiemmin rakentuneesta tiedosta, motivaatiosta sekä oppimis- ja työskentelytavoista. Yksilöllistä oppimista tukee vastavuoroisessa yhteistyössä tapahtuva oppiminen. Oppiminen on kaikissa muodoissa aktiivinen ja päämääräsuuntautunut, itsenäistä tai yhteistä ongelmanratkaisua sisältävä prosessi. Oppiminen on tilannesidonnaista, joten oppimisympäristön monipuolisuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Opittaessa avautuu uusia mahdollisuuksia ymmärtää kulttuuria ja kulttuurin sisältämiä merkityksiä sekä osallistua yhteiskunnan toimintaan.

Oppiminen on siis opetussuunnitelmamme mukaan situationaalis-kontekstuaalis-sosiokonstruktivistista. Aika, paikka, tilanne ja ympäröivät ihmiset vaikuttavat kaikki osaltaan oppimiseen, samoin kaikki aikaisemmin opittu ja aiemmat kokemukset oppimisesta. Jokaisella oppilaalla on oma tapansa tarkastella maailmaa ympärillään, ja sen pitäisi olla myös oppimisen lähtökohtana. Koulun arki asettaa oppimiselle usein reuna-ehtoja. Luokat ja ryhmät voivat olla liian suuria, erityisopetus riittämätöntä, mahdollisuudet retkiin ja vierailuihin vähäisiä sekä fyysinen oppimisympäristö puutteellinen. Melko pienissä kouluissamme on kuitenkin myös monia hyviä puolia, jotka tukevat oppimista.

Mielestäni hankkeen ydinsisältö löytyy jo näistä oppimiskäsitysten kuvauksista. Pidän onnistuneena myös Hakkaraisen, Longan ja Lipposen (2004) kuvausta kolmesta oppimisen vertauskuvasta: Oppimista voi tarkastella tiedonhankinnan, osallistumisen ja tiedonluomisen vertauskuvan kautta. Edellä mainitut oppimiskäsitykset ovat mielestäni lähinnä tiedonluomisen näkökulmaa, koska niissä otetaan huomioon myös yhteisöllisyys, ja korostetaan tiedon rakentamista ja oppimisen prosessiluonnetta.

3 KOULUTUSTILAISUUS JA SEN TULOKSET

Olin kevätlukukauden 2006 äitiys- ja vanhempainlomalla, joten en voinut tehdä alkukyselyä lukuun ottamatta juuri mitään käytännön toimia kummallakaan hankkeen koululla. Seuraavassa kerron syksyn 2006 koulutustuokiosta, sen tuloksista ja oposivujen yhteyteen keräämästäni aineistosta.

3.1 Koulutustilaisuus oppimisen ohjaamisesta

Lukukauden 2006-2007 alussa sain kuulla, että voisimme pitää kolmen tunnin mittaisen vesokoulutuksen hankkeen tiimoilta. Koulutus tulisi olemaan 11.10.2006 ja siihen osallistuisivat kaikki Kuopion koillisen alueen opettajat (5 koulua). Tämä oli minulle hyvin haasteellinen asia, koska hankkeeni kohteena olivat vain Melalahden ja Riistaveden koulut, ja vain näiden koulujen opettajat tiesivät hankkeesta etukäteen. Luulen, että olisi ollut helpompaa ohjeistaa ja pohtia asiaa pienen ja vastaanottavaisen opettajajoukon kanssa.

Koulutukseen osallistui 40 opettajaa Kuopion koillisen alueen viidestä koulusta. Kouluista kolme on alakouluja, yksi yhtenäiskoulu ja oma koulumme on yläkoulu. Ajankohta ei ollut mielestäni paras mahdollinen, koska koulutus oli työpäivän päätteeksi klo 15 – 18, ja elettiin syyslomaa edeltävää viikkoa. Näissä puitteissa oli kuitenkin toimittava. Toisaalta olin iloinen, että pääsimme yhdessä pohtimaan aihetta, ja toisaalta mielessäni liikkui monenlaisia epäilyjä. Erityisen paljon minua mietitytti se, kuinka onnistuisin motivoimaan näiden koulujen opettajat edes tähän muutaman tunnin yhteiseen pohdiskeluun. En haluaisi, että kenellekään tulee sellainen olo, että minä olen se ainoa viisas, joka tietää, kuinka oppimistaitoja ja -taidoissa tulisi ohjata. Useimmilla opettajilla lienee joitakin keinoja ja vinkkejä, kuinka opetettavan asian tai taidon voisi tuoda esiin niin, että mahdollisimman moni pääsisi siitä jyvälle ja kokisi onnistumisen ja oppimisen elämyksen. Huomasin miettineeni lähes päivittäin näitä asioita historiaa ja yhteiskuntaoppia opettaessani.

Etukäteen mietin, että koulutustilaisuutemme tulee olemaan kuin näyte aiheestani: kuinka motivoida osallistujat ajattelemaan ja keskittymään aiheeseen, kun ennakkokäsitys on monilla kielteinen? Ymmärrän hyvin opettajia, jotka pitävät tällaisia tilaisuuksia vain ylimääräisenä kuormittavana asiana muutenkin raskaassa työssä. Mikä oli minun käsitykseni opettajista oppijoina? Oliko minulla ennakko-oletuksia, jotka vaikuttivat asiaan? Opettaja tekee työtä persoonallaan, joten olisi oltava todella varovainen siinä, kuinka asian esittää. Pitäisi huomata toimivat ja hyvät asiat kunkin opettajan tavassa tehdä työtä enemmän kuin vaatia suuria muutoksia. Huomasin joutuneeni varsinaiseen ajatusmyllyyn tämän asian kanssa.

Aloitin tilaisuuden käytännön harjoituksella eri oppimistyyleistä. Jokainen osallistuja sai oman testin täytettäväksi, ja testailun jälkeen toin esiin ajatuksen, että meissä opettajissakin on monenlaisia oppijoita, ja oma oppimis- ja ajattelutyyliimme todennäköisesti vaikuttaa opettamiseemme. Opetamme usein samalla tavalla kuin haluamme oppia. Sitten kerroin hankkeesta, johon koulutuksemme liittyy ja sen päätavoitteesta opettajien kannalta eli kaikkien työn helpottamisesta ja sujuvoittamisesta ja samalla kaikkien kouluviihtyvyyden parantamisesta. Perustelin aihetta myös sillä, että kouluisamme on paljon erilaisia oppijoita – osalla on diagnosoituja oppimisvaikeuksia, osalla ei – varmaa kuitenkin on se, että oppimistyylejä ja –strategioita on monenlaisia. Kuinka

saissimme koulunkäynnistä mielekästä ja palkitsevaa kaikille? Keväällä 2006 kerätyn palautteen perusteella opiskelutaidoissa on suuria eroja – voisimmeko oppia toisiltamme jotain uutta tai ainakin vaihtaa ajatuksia siitä, koska, missä ja millä tavalla ohjaamme oppilaitamme opiskelun taidoissa?

Seuraavaksi opettajat jakaantuivat ryhmiin aineryhmittäin (alkuopetus, äidinkieli ja vieraat kielet, matemaattiset aineet ja reaaliaineet) ja miettivät käytännön tilanteita omien aineidensa tiimoilta. Ryhmien vetäjät olivat saaneet minulta ennakkoon tietoa siitä, mitä ryhmien tulisi tehdä ja hieman materiaalia yhteisen pohdiskelun ja ajatusten vaihdon tueksi (liite 2). Tarkoituksena oli miettiä ratkaisuja omien oppiaineiden ongelmiin ja koota hyviä käytännön esimerkkejä. Jokaisella ryhmällä oli myös mietittävänä joitakin yleisiä aiheita, kuten kuinka voisi tukea oppilaan keskittymiskykyä tai rakentaa oppimistilanne sellaiseksi, että asiaan paneutuminen helpottuu. Kiertelin seuraamassa ryhmien työskentelyä, mutta yritin olla itse osallistumatta. Lopuksi kokoonnuimme taas yhteen ja kävimme läpi ryhmien aikaansaannoksia. Kerroin kokoavani tulokset ryhmien työstä verkkosivulle ja lopetin tilaisuuden kiitoksiin.

3.2 Ryhmien tuotokset ja oma arvio tilaisuudesta

Ryhmät olivat pohdinnoissaan käsitelleet monia yleisiä asioita, jotka tukevat oppimista aineesta ja oppilaan iästä riippumatta. Tällaisia asioita olivat mm. aito välittäminen ja kiinnostus opettajan taholta, oppilaantuntemus, oppilaslähtöisyys, kertaus, pitkäjänteisyys, toiminnallisuus ja säännöllinen läksyjen lukeminen (”myös lukuläksy on läksy” ja ”koe on vain kertausta”). Kiinnostuksen herättäminen ja motivaation ylläpito koettiin hyvin tärkeiksi asioiksi. Tunnin voisi aloittaa vaikka muistiharjoituksilla, jotka auttavat keskittymään. Kokeisiin valmistautumista oli pohdittu erityisesti yhdessä ryhmistä, ja saatu aikaan seuraavanlaisia vinkkejä: Kokeeseen valmistautumista auttaa, jos keskeiset asiat kootaan monisteeseen tai vihkoon ja lukuohjeet annetaan kirjallisina oppilaille, jäsenneltyä koevastausta voi harjoitella, kokeessa tehtävänannon lukeminen on tärkeää. Perustaitojen harjoittelua ja hallintaa pidettiin monessa ryhmässä hyvin tärkeänä ja edellytyksenä kaikelle muulle oppimiselle. Tuotiin esille myös ”vanhoja hyviä konsteja”, kuten ääneen lukeminen, alleviivaus, keskeisten asioiden poimiminen ja outojen käsitteiden selvittäminen. ”Silloin, kun tajuat kysyä, mitä et tajua, olet jo pitkällä!”

Ryhmät toivat esiin myös koulun käytäntöihin ja rakenteisiin liittyviä seikkoja, jotka vaikuttavat oppimiseen. Miten huomioidaan erilaiset oppilaat luokassa? Voisiko lukujärjestyksen tehdä niin, ettei oppilaille olisi peräkkäin samankaltaisia aineita? Ollaanko liikaa sidoksissa kirjoihin? Voisiko koulupäivää eheyttää vaikkapa niin, että pidettäisiin aamupäivällä kaksi tuntia yhteen? Voisivatko alakoulun opettajat opettaa omia vahvoja aineitaan muillekin luokille – vaihtelu virkistää?

Ainekohtaista pohdintaa syntyi eniten matemaattisten aineiden ja alkuopetuksen ryhmissä. Alkuopetuksen ryhmäkin pohti eniten juuri matematiikan oppimiseen liittyviä seikkoja. Keinoissa korostui toiminnallisuus, visuaalisuus ja havainnollisuus, integrointi muihin aineisiin, yhdessä vastaaminen ja tietokoneen käyttö (erityisesti verkosta löytyvät tehtävät). Yläkoulussa voisi olla avuksi mm. porukalla pohtiminen ja se, että kerrotaan sanoin tehtävän ratkaisu (”Kerro, mitä teit?”) Ryhmän mielestä on myös tunnustettava se, että joillekin matematiikka on ja tulee olemaan vaikeaa.

Mielestäni tilaisuus sujui kohtuullisen hyvin ottaen huomioon seikat, joita pohdin ennen sitä. Aluksi tuntui, ettemme saaneet kovin paljon uutta aikaan (esim. ryhmien työn tulokset), mutta pidin hyvänä asiana myös sitä, että opettajat pääsivät vaihtamaan

ajatuksia ja kuulumisia keskenään - aiheesta tai ei. Ryhmätyöhön käytettyyn aikaan suhteutettuna tuloksetkin ovat ihan kelvollisia. Edellisen kevään kyselyssä esiin nousseita teemoja käsiteltiin kaikissa ryhmissä. Alakoulun toiveena ollut matematiikan ajatusprosessien kehittäminen oli myös esillä kahdessa ryhmässä. Jäin miettimään, olisiko ryhmätyöosuuden voinut toteuttaa jotenkin toisin, mutta ehkä tämä oli toimivin ratkaisu.

3.3 ”Open vinkit”

Kokosin koulumme oposivulle internettiin keskeisimmät asiat koulutuspäivästä, ryhmien tuotokset sekä joitakin käytännön esimerkkejä ja ohjeita oppimistaitoihin liittyen käyttämämme oppilaanohjauksen kirjan perusteella. Tiedotin koulutustilaisuuteen osallistuneiden koulujen rehtoreille asiasta, ja toivoin, että he kertoisivat asiasta koulujensa opettajille. Materiaaliin olisi mahdollista ja toivottavaa liittää myöhemminkin opettajilta saatuja ja hyväksi havaittuja vinkkejä. Uskon, että moni opettaja on miettinyt ja kokeillut eri tapoja tukea oppimista ja opiskelutaitoja. En tosin usko, että kovin moni opettaja etsii apua oposivujen aineistosta, koska aikaa on rajallisesti ja erilaisia työn kannalta hyödyllisiä tai kiinnostavia verkkosivuja valtavasti. Ehkä juuri koulutuksemme kaltaiset keskinäiset kohtaamiset toisivat eniten tukea opettajille? Mietin jatkossa, miten voisin kehittää ”Open vinkkejä”, ja onko se ylipäättään järkevää. Tämän raportin pohjalta voisin ehkä lisätä sivuille jotain huomioita.

4 OPETTAJIEN NÄKÖKULMIA OPPIMISTAITOIHIN

Halusin tietää muutamien koulujemme opettajien käsityksiä aiheesta. Toivoin saavani haastateltaviksi koulutukseltaan ja työkokemukseltaan erilaisia opettajia, ja onneksi näin kävikin. Kuulin mielipiteitä kahdelta luokanopettajalta, joista toinen on työskennellyt lähinnä alkuopetuksen parissa ja toinen isompien oppilaiden opettajana. Aineenopettajista kuulin taito- ja taideaineita opettavaa ja monta eri reaaliainetta opettavaa opettajaa. Lisäksi kysymyksiin vastasi kaikenikäisiä peruskoululaisia opettava erityisopettaja. Jaoin opettajille maalishuhtikuussa 2007 ensin etukäteen pohdittaviksi kuusi omassa mielessäni hankkeen aikana pyörinyttä kysymystä, joiden pohjalta kävimme keskustelun. Olen poiminut keskusteluista tähän pääkohtia. Käyn läpi keskustelujen pohjalta nousseita ajatuksia ja teemoja luvussa 4.2.

4.1 Kysymykset ja opettajien vastaukset

Kysymyspaperin otsikko oli *Oppimistaidot peruskoulussa*, ja paperin kääntöpuolella oli Melalahden ja Riistaveden koulujen sekä koko maan perusopetuksen opetussuunnitelman oppimiskäsitykset.

1. Mitä ovat mielestäsi oppimis- ja opiskelutaidot?

Osa motivoitua, kiinnostuu uusista asioista. Osa hankkia ja käsitellä tietoa ja liittyy sen osaksi aikaisempaa tietoa; osaa myös muuttaa aikaisempia virheellisiksi osoittautuneita tietojaan. Osa harjoitella uusia taitoja (omaksuttuaan taidon perusteet). Tärkein asia on ensiksi mainittu eli motivaatio! (aineenopettaja)

Taitoja, joilla oppilas saa kartutettua omia tietoja ja taitoja. (aineenopettaja)

Oppija osaa etsiä tietoa, ymmärtää lukemaansa, erottaa olennaisen tiedon epäolennaisesta, ymmärtää oppimisympäristön merkityksen (esim. häiriötekijät). Myös tietoa siitä, kuinka itse voi oppia tuloksellisesti ja muistaa asioita. (luokanopettaja)

Ennen kuin niitä voi määritellä, täytyy miettiä millainen on oppimiskäsitys! Kokonaisvaltainen oppiminen on kognitiivinen, affektiivinen ja sosiaalinen tapahtuma. Jos oppiminen halutaan nähdä kokonaisvaltaisena, se on myös minäkäsityksen muotoutumista ja koko kasvun tukemista (itsetuntemus -> itsearvostus -> itseluottamus). Samalla kun opin jonkin tiedon ja taidon, opin jotain itsestäni. Oppimisprosessi: Opitaan oppiaineen tietoja ja taitoja, opittavan asian rakennetta ja oppimaan oppimisen taitoja. Tähän liittyy myös käsitys itsestä oppijana sekä asenne ja motivaatio. (luokanopettaja)

Oppimistaidot: Kyky vastaanottaa, muokata ja soveltaa tietoja ja taitoja. Opiskelutaidot: Kyky luoda itselleen järjestelmä, joka mahdollistaa edelli-

sen. Molempien edellytyksenä riittävä keskittymiskyky ja motivaatio. Oppilas kykenee omaksumaan ja tallentamaan tietoa opetettavasta asiasta, muistaa sen ja pystyy myöhemmin hyödyntämään omassa elämässään, kokeessa tms. Opiskelutaitoihin sisältyy lisäksi kyky muodostaa itselle sopiva työskentelytapa. (erityisopettaja)

2. Kuinka saat selville, oppiiko oppilas ja miten hän oppii? Vai onko tätä mahdollista selvittää?

Aina ei ole mahdollista. Oppilaan tuotosten avulla saa selville jotakin. Tietoja mittaavilla testeillä - riskinä on se, että oppilaan oppimisesta selviää vain ulkoa opittu, ei välttämättä asian ymmärtäminen. Tämä on haaste kokeiden laadinnalle. "Taitokokeet" – mitataan tiettyä opiskelutaitoa soveltuvan tehtävän avulla. Opetuskeskustelut ovat arvokkaita ja auttavat selvittämään oppilaan oppimista. (aineenopettaja)

Kyselemällä; erityisesti sitä, osaako oppilas yhdistää tiedon johonkin. Oppimistyylien selvittäminen vaatisi paljon aikaa; voisi pitää erilaisia tunteja ja havainnoida oppilaiden oppimista. Oppimiseen vaikuttaa toki myös oppilaan viireystila ym. seikat. (aineenopettaja)

Kokeiden avulla, vihkotyötä tarkastelemalla. Muutamille oppilaille tehdään myös tutkimuksia (oppimisvaikeudet). Kaikkien oppimista ei voi selvittää – suuressa luokassa moni on "massaa". (luokanopettaja)

Oppiminen tulee esiin vuorovaikutuksessa oppilaiden kanssa. Usein esim. oppimisvaikeustestit tuovat esiin samat asiat kuin arjen havainnointi. Oppimisen voi selvittää jollain tasolla, mutta syvätaaso jää piiloon. Pystyykö kukaan täysin selittämään esim. omaa oppimistaan? (luokanopettaja)

Oppilaan kyky soveltaa opeteltua asiaa (pitkänkin ajan jälkeen varsinaisesta asian opiskelusta) alkuperäisessä tai aivan jossain toisessa yhteydessä paljastaa asian. Erilaiset työskentelytavat kertovat oppimistavoista. Asian selvittäminen edellyttää oppilaan tuntemista. (erityisopettaja)

3. Tarjoaako nykyinen perusopetuksen ops mielestäsi riittävästi mahdollisuuksia oppimistaitojen kehittämiseen? (ohessa lainauksia opsin tavoitteista)

Opsissa oppijan omaa roolia korostetaan tosi paljon, mutta yleisellä tasolla, konkretia jää hämäräksi. Myös yhteisvastuullisuus pitäisi huomioida. Aihekokonaisuuksien kautta voisi tarjoutua hyviä tilaisuuksia kehittää myös oppimistaitoja. (aineenopettaja)

Kyllä; ops on riittävän väljä, opettajalla on mahdollisuus valita, kuinka toteuttaa sisällöt. Oppimistaitojen kehittämisen esteenä voi olla resurssipula. Esimerkiksi oppiminen voisi olla joskus tuloksekkaampaa muualla

*kuin koululla, mutta oppilaita ei voi kuljettaa kovin usein minnekään. (ai-
neenopettaja)*

*Olisi hyvä olla omia tunteja oppilaanohjauksen ja atk:n asioille ja opiske-
lulle myös alakoulussa, muuten ne kaikessa kiireessä ja oppisisältöjen
runsaudessa unohtuvat helposti. (luokanopettaja)*

*Ajatuksen tasolla kyllä, arjen tason toteutuksessa ei. Oppiaineiden sisältö-
jä pitää rajata, jos halutaan pyrkiä kokonaisvaltaiseen oppimiseen (jo
alakoulussa). Oppiaineiden välillä on eroja. Opsin lisäksi kysymys on
usein myös koulun käytössä olevista resursseista! (luokanopettaja)*

*Sinänsä kyllä, että opsin kieli on niin ylimalkaista, että sen voi tulkita hy-
vin monella tavalla ja muuntaa konkretiaksi melkein miten haluaa. Eri-
tyisopettajalla on enemmän mahdollisuuksia karsia ainesisältöjä ja saada
näin lisää mahdollisuuksia ja aikaa oppimistaitojen kehittämiseen. Muus-
sa opetuksessa on joskus aika kova kiire. (erityisopettaja)*

4. Onko oppimistaitoja helpompaa tai luontevampaa kehittää jonkin tietyn oppiai-
neen/oppiaineiden yhteydessä ja jos, niin minkä?

*Kaikki oppiaineet ovat osaltaan tärkeitä. Näkökulma- ja painotuseroja
saattaa olla. Esimerkiksi pitkäjänteinen työskentely, keskittyminen, moti-
vaatio ja oman toiminnan suunnittelu kuuluvat kaikkiin aineisiin. (aineen-
opettaja)*

*Ei varmaankaan, eri aineissa on mahdollista oppia aineelle luonteen-
omaisella tavalla eri oppimistaitoja. Esim. liikunnassa opitaan mallista ja
tekemällä. (aineenopettaja)*

*Ei juurikaan taito- ja taideaineissa, muissa kyllä, esim. äidinkieli, biolo-
gia, maantieto, historia ja englanti ovat hyviä. (luokanopettaja)*

*Oppiminen on erilaista eri aineissa, mutta silti kokonaisvaltaista. Eri ai-
neiden yhteydessä voi oppia erilaisia oppimistaitoja. Kaikissa aineissa on
mahdollista oppia mm. keskittymistä, kuuntelua, yhdistelyä, päättelyä,
muistelua ja mieleen palauttamista. (luokanopettaja)*

*Oppilaalle itselleen luontevin/kiinnostavin aine on tässä olennainen asia.
Kiinnostuksesta seuraa motivaatio opiskeluun ja tiedonhalu kasvaa. Opet-
tajien olisi hyvä tehdä yhteistyötä ja lisätä näin kokonaisvaltaista oppi-
laantuntemustaan. Oppilasta ei saisi kuormittaa ihan joka aineessa samal-
la tavalla – hänellä olisi ”lupa” olla heikompi jossain ja kehittää kyky-
jään & taitojaan häntä kiinnostavassa aineessa. Hyvässä aineessa tuke-
minen ja vaatiminen voi ”ruokkia” oppimista myös heikommassa aineessa
ja tuottaa oivalluksen opiskelun sujumisesta (joskus tämä voi näkyä vasta
peruskoulun jälkeen). (erityisopettaja)*

5. Kenellä on mielestäsi päävastuu oppimistaitojen ohjaamisessa?

Alakoulussa luokanopettajalla. Yläkoulussa päävastuu voisi olla opolla, jolla pitäisi olla mahdollisuus saada tietoa aineenopettajilta. Näin hän voisi muodostaa kokonaiskuvan oppilaasta ja miettiä tarvittavien tukitoimien laajuutta. Aineenopettajat vastaavat omasta aineestaan ja antavat tarvittaessa esim. tukiopestusta. Uudessa opetussuunnitelmassa on siirretty enemmän vastuuta kodeille. On huolestuttavaa, että osa oppilaista ei enää aseta itselleen minkäänlaisia tavoitteita, aina pitää vaan "olla kivaa". (aineenopettaja)

Alakoulussa luokanopettajalla. Yläkoulussa jokaisen aineenopettajan pitäisi opettaa oppimistekniikkaa omassa aineessaan ("Miten opit tämän parhaiten?") Opo antaa myös neuvoja ja välineitä oppimiseen. Kodin tehtävä on seurata oppilaan opiskelua, katsoa perään ja huolehtia esim. siitä, että koulun kanssa sovitut asiat tulisivat hoidetuiksi. Oppimistaitoja omakсутaan muualtakin kuin koulusta; mm. tet-jaksot, harrastukset, vertaisryhmät, perhe ja suku ovat hyviä tässä. (aineenopettaja)

Koululla eli opettajilla. Kotonakin on suuri vastuu, mutta ei välttämättä tietoa oppimisesta, oppimistyyleistä jne. Siellä lapsi tietysti tunnetaan parhaiten. (luokanopettaja)

Koulussa aluksi luokanopettajalla, mutta vastuuta tulisi siirtää koko ajan enemmän oppilaalle itselleen kouluvuosien aikana (aikuisen tuki silti mukana). Kokonaisvaltaisen kasvun tukemisessa ovat mukana sekä vanhemmat että opettaja. (luokanopettaja)

Vastuu on yhteinen: oppilas vastaa omasta halustaan vastaanottaa ohjausta, opettaja vastaa omasta ammattitaidostaan, tiedostaa eri oppimistavat ja oppilaiden erilaisuuden ja etsii ja tarjoaa sopivaa ohjausta. (erityisopettaja)

6. Jos (oppimistaitojen) ohjaus ymmärretään perusluonteeltaan holistiseksi (kokonaisvaltaiseksi), voiko opettaja ikinä ohjata oppimistaidoissa oikein ja riittävästi? Kuinka paljon pitäisi olla selvillä koko kontekstista? Onnistuuko tämä luokanopettajalta paremmin kuin aineenopettajalta?

Luokanopettaja näkee helpommin kokonaisuuden. Aineenopettajat tarvitsevat paljon yhteistyötä oppiakseen tuntemaan oppilaita – sama oppilas voi oppia täysin eri tavalla eri aineita (motivaatio vaikuttaa). Tuskin tulee tilannetta, että ohjaus olisi kaikkien oppilaiden kohdalla oikeata ja riittävää, joten riittämättömyyteen on vain sopeuduttava. (aineenopettaja)

Opettaja voi ohjata oikein, mutta aina kai voisi tehdä enemmänkin. Mitä paremmin olisi selvillä, sitä helpompaa olisi. Luokanopettaja näkee oppilaan eri aineissa, joten tuntemus on parempaa. Usein myös ainekohtaiset

pedagogiset taidot ovat luokanopettajalla parempia, koska koulutukseen kuuluu niin monien aineiden opettamista. (aineenopettaja)

Opettaja voi ohjata ja antaa neuvoja ryhmänä, mutta jokaisen yksilöohjaukseen ei ole mahdollisuutta. Aineenopettaja on paras ohjaamaan oman aineensa opiskelua. (luokanopettaja)

On ideaaleja ja tavoitteita, silti kaikki tässä maailmassa on epätäydellistä. Keskeistä on tuki, kannustus ja oppilaslähtöisyys! Luokanopettaja elää lapsen kanssa koko päivän, joten erityisesti alkuopetus on hyvin kokonaisvaltaista. Vuorovaikutuksen arvioinnissa otetaan huomioon lapsen kokonaistilanne. Oppiainekeskeisyys korostuu, mitä ylemmäksi mennään (luokkatasot). (luokanopettaja)

Luokanopettajalla on helpompaa, koska hän näkee oppilaistaan kaikki puolet. Erityisopetuksessa kontekstin tunteminen on tärkeää. Muutenkin taustan tunteminen on avuksi siinä, että oppii suhteuttamaan omia vaatimuksiaan. Tämä on aika tapauskohtainen asia. Avoimuus ja tunteiden näyttäminen on tärkeää! Opettajakin voi olla oma itsensä; ensisijaisesti ihminen ja vasta seuraavaksi opettaja. Tästä seuraa vuorovaikutuksen parantaminen ja välittömyys, joka on tärkeää erityisesti yläkouluikäisten kanssa! (erityisopettaja)

4.2 Vastausten pohdintaa ja omia mietteitä

Käsittelen tässä luvussa muutamia haastatteluista esiin nousseita teemoja sekä omia ajatuksiani aiheesta. Seuraavassa luvussa pohdin koko kehittämisprosessia, ja muutamaa pääteemaa, jotka tulivat esiin myös keskusteluissa. Opettajien haastattelut toivat mielestäni hyvin esiin sen, että meillä opettajilla on erilaisia käsityksiä oppimisesta ja oppimisen taidoista. Aluksi kysyin oppimis- ja opiskelutaitojen määritelmää (kysymys 1), ja sain vastaukseksi mm. tiedon hankkimisen, käsittelyn ja soveltamisen taidot sekä sen, että tunnistaa oman tapansa oppia. Motivaatio ja keskittymiskyky koettiin hyvin tärkeiksi, koska ne mainittiin useimmissa vastauksissa. Yksi vastaajista keskittyi enemmän määrittelemään kokonaisvaltaista oppimista ja oppimisprosessia, ja keskustelimme mm. oppimisprosessissa lisääntyvästä itsetuntemuksesta. Oman käsitykseni mukaan keskeinen asia kaikessa oppimisessa on motivaatio, kiinnostus opittavaan asiaan. Palaan myöhemmin tähän teemaan.

Seuraavaksi (kysymys 2) keskustelimme siitä, voiko oppimista selvittää ja jos, niin kuinka? Kokeiden, testien, vihkotyön ja kyselyn lisäksi moni opettaja korosti opettellun asian tai taidon soveltamista – tällöin voisi saada käsityksen siitä, onko asia todella ymmärretty vaiko vain opeteltu ulkoa. Opetuskeskustelu ja vuorovaikutus ylipäättään antaa tietoa siitä, onko oppilas oppinut vai ei. Työtapojen vaihtelu voi myös paljastaa opettajalle jotain oppimistyyleistä. Useimmat opettajat toivat kuitenkin esiin sen, ettei oppimista voi koskaan pohjimmiltaan selvittää – ainakin syvätaaso jää piiloon. Voimmeko yleensäkin ymmärtää lapsen, nuoren tai kenenkään oppimista, edes omaamme? Oppimisen selvittäminen vaatii aikaa ja oppilaiden tuntemista. Tästä tulee mieleeni keskeinen ”ohjausmantra”: Aikaa, huomiota, kunnioitusta. Toimii varmaan muillakin kuin ohjaajilla.

Kolmas kysymys käsitteli oppimistaitojen ohjausta opetussuunnitelmassa, tai tarkemmin opetussuunnitelman oppimiskäsitystä ja sitä, kuinka ko. tavoitteita voisi toteuttaa käytännössä. Opettajat kokivat opetussuunnitelmatekstin aika väljäksi ja teorian tasolla liikkuvaksi. Hyvässä mielessä se antaa opettajalle vapautta valita tavat, kuinka opetus toteutetaan, jos resursseja on riittävästi. Aihekokonaisuudet voisivat myös auttaa kehittämään oppimistaitoja. Huono puoli on se, että opetussuunnitelmassa (ainakaan noissa kohdissa) ei kerrota, kuinka sinänsä hienoihin tavoitteisiin on mahdollista päästä. Muutaman opettajan kanssa tuli esiin myös se, että opetussuunnitelmassa on valtavasti sisältöjä niin oppiaineissa kuin aihekokonaisuuksissa, joten sisältöjä on pakko rajata, jos haluaa käyttää aikaa oppimistaitojen kehittämiseen ja kokonaisvaltaiseen oppimiseen.

Keskustelimme myös siitä, sopiiko oppimistaitojen opettelu erityisen hyvin johonkin tai joihinkin oppiaineisiin (kysymys 4). Suurin osa haastatelluista piti kaikkia aineita tärkeinä, oppiminen on vain erilaista eri aineissa. Yhden vastaajan mielestä taitoja ja taideaineet eivät sovellu kovinkaan hyvin oppimistaitojen opetteluun. Kaikissa koulun aineissa voi oppia mm. keskittymistä, oman toiminnan suunnittelua, päättelyä, muistelua ja pitkäjänteistä työskentelyä. Kiinnostavin huomio oli mielestäni se, että halua oppimiseen voisi lähteä ”ruokkimaan” sen aineen kautta, joka oppilasta kiinnostaa eniten ja jossa hän kokee menestyvänsä. Opettajien yhteistyö olisi tässä tärkeää.

Halusin myös tietää, mitä mieltä opettajat ovat työnjaosta eli kenelle oppimistaitojen ohjaus kuuluu, kuka kantaa päävastuun (kysymys 5)? Oma käsitykseni on, ettei asiaa voi jättää pelkästään opon vastuulle, ja samaa mieltä olivat kaikki haastatellut. Eräs opettajista kylläkin toivoi opoa ikään kuin koordinaattoriksi opettajien välille – opo saisi tietoa aineenopettajilta ja hallitsisi kokonaiskuvan. Tällainen rooli on varmaan myös joillakin erityisopettajilla. Alakoulussa vastuunkantajana pidettiin luokanopettajaa, vaikka moni opettaja toi esiin myös kodin vastuun. Oppilaan omaa vastuuta tuotiin myös esille monessa vastauksessa ja tämän vastuun tulisi kasvaa kouluvuosien aikana. Kiinnostavin kommentti tähän kysymykseen oli mielestäni se, että oppimistaitoja opitaan muualtakin kuin koulusta. Harrastukset, kaverit, perhe ja mm. tet-jaksot voivat avata jonkin oppimiseen liittyvän asian paremmin kuin koulu jähmeine rakenteineen. Tämä olisi varmaan hyvä tiedostaa meidän koulussa puuhaavien. Oppilaat ovat kuitenkin suurimman osan ajastaan jossain muualla kuin koulussa.

Viimeinen kysymys (6) oli oikeastaan nippu kysymyksiä, joilla halusin selvittää, kuinka kokonaisvaltaisena opettajat pitävät ohjausta, ja millaiseksi he kokevat oman ohjausroolinsa. Useimmat vastanneet olivat sitä mieltä, että aina voisi tehdä enemmän, mutta riittämättömyyteen on vain sopeuduttava. Luokanopettajalla on etuna se, että hän näkee oppilaan kaikki puolet eri aineissa ja tilanteissa. Aineenopettajat tarvitsevat paljon yhteistyötä oppiakseen tuntemaan oppilaansa – tähän viitattiin jo kolmannen kysymyksen kohdalla. Erityisopetuksessa oppilaan taustan tunteminen on tärkeää, jotta hänet osataan ottaa huomioon kokonaisvaltaisesti. Mielestäni hieno – ja jotenkin myös lohdullinen – oli viimeisen haastatellun toteamus, että opettajan pitäisi olla ensisijaisesti ihminen ja vasta sitten opettaja. Tunteita saa näyttää koulussakin!

5 LOPUKSI

Tärkeintä on motivaatio, kiinnostus oppimiseen. Tämä näkemys kirkastui minulle haastattelujen, yhteisen kouluttautumisen ja omien lukukokemusten ja pohdintojen pohjalta. Kuinka motivaatio sitten herätetään? Yleisessä keskustelussa on ollut paljon esillä kouluviihtyvyys, ja on mietitty keinoja, joilla oppilaat saataisiin pitämään koulunkäynnistä. Voiko oppiminen olla hauskaa? Miksi jonkin oppiaineen, asian tai taidon oppiminen on mukavaa ja toisen taas ei? Huomaan, että minun on hyvin vaikeaa avata edes omia oppimiskokemuksiani itselleni. Hakkarainen, Lipponen ja Lonka (2004) tuovat jo teoksensa nimessä esiin ajatuksen oppimisen *sytyttämisestä*. Auttaisivatko tutkivan oppimisen ideat motivoimaan? Tutkivan oppimisen osatekijöitä ovat mm. kontekstin huomioiminen ja opetuksen ankkuroiminen, ongelmalähtöinen oppiminen, selittämiseen tähtäävä oppiminen, kriittinen arviointi ja asiantuntijuuden jakaminen. Oppimisessa ei ole kysymys ainoastaan tiedollisesta prosessista, vaan siihen liittyy olennaisia ihmisen kasvun ja kehityksen kysymyksiä. Mikä saa ihmisen toimimaan pikemmin oman oppimisensa innoittajana kuin vetäytymään älyllisesti haastavista tilanteista? Hakkarainen, Lipponen ja Lonka (2004, 193 – 194) esittävät erääksi oppimisen ulottuvuudeksi virtauskokemuksen eli huippuelämyksen, jossa yksilö tempautuu niin vahvasti mukaan haasteelliseen tehtävään, että saattaa jopa tilapäisesti menettää ajan ja paikan tajun. Onko tällainen kokemus mahdollista koulussa? Varmaankin, mutta uskoisin, ettei se ole kovin yleistä.

Tunteet vaikuttavat myös vahvasti motivaatioon. Jos on mieli maassa, ei opiskelukaan innosta. Opettajien haastatteluissakin tämä puoli tuli esiin. Tunteet liittyvät myös vuorovaikutukseen ja yhteisössä toimimiseen. Olen huomannut, että ajattelen ohjatessani ja opettaessani hyvin paljon yksilöä, en niinkään ryhmää, jossa yksilö toimii. Koulussa toimitaan kuitenkin melkein koko ajan jonkinlaisissa ryhmissä. Kuinka oppimisympäristö ja –yhteisö liittyvät motivaatioon? Jätän tämän kysymyksen itselleni pohdittavaksi ja käytännön kautta havainnoitavaksi.

Toinen tärkeä teema on mielestäni itsetuntemus, millainen olen oppijana? Tämä kysymys tuli esille jo lähtökartoituksessa ja toistui koulutustilaisuudessa ja haastatteluissa. Kun oppilas tietää, mitä hän jo tietää ja mitä puolestaan ei tiedä, puhutaan oppilaan hyvistä metakognitiivisista taidoista. Oppimisen yksi keskeinen piirre on, että osaa arvioida omaa oppimistaan. Jos ja kun oppilas tiedostaa omat vahvuutensa ja heikkoutensa sekä oppimista ohjaavat ajattelutapansa, hän osaa uusissa ongelmanratkaisutilanteissa tunnistaa taitojensa riittävyyden tai riittämättömyyden. Hyvästä itsetuntemuksesta voi seurata itsesäätelyn kehittyminen, ja tilanteeseen sopivien ajattelu- ja toimintamallien valinta. Oman oppimisen tunnistamiseen on olemassa erilaisia testejä, joita tehdään ainakin oppilaanohjaustunneilla ja muissa ohjaustilanteissa, mutta niiden lisäksi olisi varmasti antoisaa kokeilla muita menetelmiä, kuten oppimispäiväkirjaa. Oppimisprosessia voisi arvioida myös keskusteluissa. Varsinkin pienempien oppilaiden kohdalla tämä olisi varmaan parempi tapa.

Olisiko konstruktivistisella ohjauksella jotain annettavaa, kun mietitään motivaatioon ja itsetuntemukseen liittyviä kysymyksiä? Ainakin muutamat Peavyn (1999, 42 – 48) esittämistä keskeisistä periaatteista liikkuvat samojen teemojen parissa. Konstruktivistisessä ohjauksessa kieli on tärkein merkityksen rakentamisen väline. Kieli on myös oppimisessa keskeinen asia, ja toisaalta omaa oppimista ja ajattelua voidaan selittää kielellisesti. Peavyn mukaan ohjauksen keskiössä pitäisi aina olla se, mitä ja miten ihminen tarkoittaa yhdessä sen kanssa, miten hän toimii. Tämä liittyy mielestäni siihen, kuinka oppilaihin suhtaudutaan, ajattelevina ja kokevina yksilöinä vai tietyn ryhmän

edustajina. Eräs tähän hankkeeseen kytkeytyvä olennainen konstruktivistisen ohjauksen periaate on se, että ihmiset tekevät havaintonsa ja toimivat aina toistensa ja ympäristön muodostamassa kontekstissa. Heillä on siis aina tietty näkökulma. Sama periaate esitetään opetussuunnitelmamme oppimiskäsityksen kuvauksessa. Haastatteluissa tuli esiin ”ensin ihminen, sitten opettaja” –näkemys, josta tulee jatkoksi mieleeni ”ensin ihminen, sitten oppilas” –käsitys. Peavy (1999, 83) esittää tämän myös muodossa ”ensin ihminen, sitten ongelma”. Usein oppimisesta keskustelu koulussa pyörii juuri ongelmien ympärillä. Alakoulussa koko kontekstin huomioiminen on varmasti helpompaa, koska opettaja näkee oppilaiden osaamisen eri tilanteissa. Yläkoulussa kokonaiskuvan saaminen vaatii yhteistyötä opettajien välillä. Motivaatioon vaikuttaa varmasti hyvin paljon se, onko oppilaalla se kuva, että hän ei osaa mitään. Onnistumisen kokemus säilyy mielessä ja voi kantaa eteenpäin ja ruokkia oppimista.

Entä lähtötilanteen kysymykset? Vastattiinko niihin, vai voiko niihin yleensä vastata? Koulutustilaisuudessa syksyllä 2006 ainakin keskusteltiin muutamista kysymyksistä. Vähiten taidettiin käsitellä tekstistä oppimista. Olen itsekin huomannut historiaa ja yhteiskuntaoppia opettaessani, kuinka haasteellista tekstistä oppiminen on monille oppilaille. Koulun arjessa oppikirjat ja niiden tekstit ovat hyvin keskeisessä asemassa, joten tämä opiskelutaito vaikuttaa laajasti oppilaan koulussa pärjäämiseen, viihtymiseen ja motivaatioon. Seija Kairavuori (1996) on tutkinut seitsemäsluokkalaisten tekstistä oppimista, ja huomannut, että noin puolella tutkituista oppilaista asiatekstistä oppiminen oli strategialtaan heikosti jäsentynyttä tai tiedostettua, ja laadultaan pinnallista ja hajanaista. Kun oppilaiden koulumenestys suhteutettiin tehtävään, huomattiin, että koulussa menestyvät oppilaat, jotka toimivat tietoisesti ja tavoitteellisesti. Oppimiseen ei kuitenkaan heillä liity omakohtaisia pohdintoja tai kokemuksia, vaan tehtävään suhtaudutaan niistä irrallisena suorituksena, jota ohjaa tiedossa oleva arviointi ja sen kriteerit. Sisältöä toistetaan huolellisesti, mutta kritiikittömästi, koska sen arvellaan olevan toivottua. Kairavuoren tehtävässä parhaiten menestyneet eivät myöskään kokeneet tekstiä erityisen innostavaksi.

Mitä asialle sitten voisi tehdä? Kairavuoren (1996) mukaan oppilaiden omat kokemukset ja ajatukset pitäisi liittää tärkeäksi ja arvostetuksi osaksi oppimista. Tämän tulisi näkyä erityisesti arvioinnissa. Hankalinta oppilaille näyttäisi olevan olennaisen erottaminen vähemmän tärkeästä, ja opettajat helpottavat tätä jäsentämällä ja valikoimalla opetustaan. Jos halutaan kehittää oppilaan itsenäisiä jäsentelyvalmiuksia, on tärkeää, että opettaja perustelee valintansa. Vielä tärkeämpää olisi tietysti se, että oppilas itse harjoittelisi valintoja esimerkiksi aineistopohjaisten kirjoitelmien tai keskustelujen avulla. Kolmas teema, jonka Kairavuori nostaa esiin, on oppimisen tietoisuus. Oppijan olisi tultava tietoisemmaksi omista tavoitteistaan ja toiminnastaan oppimisessa. Tämä on vaikea tavoite, mutta siihen voisi päästä vaikka keskustelemalla erityyppisiin tehtäviin liittyvistä vaatimuksista ja valinnoista tai kuvaamalla ajattelua kirjallisesti (esim. oppimispäiväkirjat) ja refleктоimalla sekä prosessia että oppimistuotosta. Itse aion kokeilla oppimispäiväkirjaa jossain muodossa, koska omat kokemukseni siitä ovat niin myönteiset.

Uskoisin, että kaikki Kairavuoren esittämät keinot oppimisen laadun kehittämiseksi ovat koulujemme opettajien tiedossa – koulun arki on vain usein niin kiireistä, että mihinkään ”ylimääräiseen” ei tunnu olevan aikaa tai energiaa. Toki paljon hyviä käytäntöjä on jo nyt, ja hankkeen kautta osa niistä tuli ehkä näkyvämmiksi. Toisaalta kyse on opettajan omasta ajattelutavasta. Esimerkiksi tutkivan oppimisen malli (Hakkarainen et al. 2005) voisi tukea näissä tavoitteissa. Monet tutkivan oppimisen keskeiset asiat nousevat opetussuunnitelmien perusteista. Tässä hankkeessa ja erityisesti haastatteluissa tuli

mielestäni melko vähän esiin oppimisen yhteisöllinen puoli ja oppimisympäristöjen merkitys.

Mitä ajattelen hankkeesta nyt? Tuntuu, että olen ja olemme pysähtyneet aiheen pariin muutamiksi hetkiksi, mutta kysymykset ovat jatkossakin olemassa, eikä aiheesta tule valmista – ei tarvitsekaan tulla. Huomaan tehneeni tämän lukuvuoden töitä ”oppimistaitolinssit” päässä. Olen saanut käydä antoisia keskusteluja oppimista ja omaa työtään pohtineiden opettajien kanssa, ja huomannut, että yhdessä ideoiminen auttaa jakamaan omassa työssä, joka voi joskus tuntua puurtamiselta. Olisin voinut varmasti toteuttaa hankkeen toisinkin, mutta olen tyytyväinen näihin kokemuksiin ja uskon, että työyhteisömme ovat saaneet hankkeen kautta mahdollisuuden tarkastella lähemmin oppimiseen liittyviä asioita.

Mitä näen edessäpäin? Olen saanut joitakin uusia ajatuksia omaan työhöni ja aion kokeilla niitä sopivissa tilanteissa. Riistaveden koulussa on parhaillaan työn alla opetussuunnitelman arviointiosa, ja sitä työstäessämme jatkamme tämän hankkeen kysymysten pohdintaa. Tässä hankkeessa käytännön toimien keskiössä olivat opettajat – voisiko jatkossa tehdä jotain sellaista, jossa oppilaat olisivat pääosassa?

LÄHTEET

- Hakkarainen, K., Lipponen, L. & Lonka, K. 2004. Tutkiva oppiminen. Järki, tunteet ja kulttuuri oppimisen sytyttäjinä. (6.painos). Porvoo: WSOY.
- Hakkarainen, K., Bollström-Huttunen, M., Pyysalo, R., Lonka, K. (toim.) 2005. Tutkiva oppiminen käytännössä. Matkaopas opettajille. Porvoo: WSOY.
- Kairavuori, S. 1996. Hauki on kala. Asiatekstistä oppiminen peruskoulun seitsemännellä luokalla. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos. Tutkimuksia 166.
- Melalahden koulun opetussuunnitelman oppimiskäsitys [päivitetty 7.12.2004]
Saatavana www-muodossa: <URL:http://opspro.peda.net/kuopio/viewer.php3?DB=kpopsMelalahti&mode=2&document_id=268>
- Peavy, V. 1999. Sosiodynaaminen ohjaus. Konstruktivistinen näkökulma 21. vuosisadan ohjaustyöhön. Helsinki: Psykologien kustannus.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Opetushallitus. Saatavana www-muodossa: <URL:http://www.oph.fi/info/ops/pops_web.pdf>
- Riistaveden koulun opetussuunnitelman oppimiskäsitys [päivitetty 16.12.2004]
Saatavana www-muodossa: <URL:http://opspro.peda.net/kuopio/viewer.php3?DB=kpopsRiistavesi&mode=2&document_id=261>

Liite 1

Hei!

12.3.2006

Opiskelen Jyväskylän yliopistossa opinto-ohjaajien monimuotokoulutuksessa, ja opintoihini kuuluu kehittämishanke (10 op). Hankkeen tulisi olla käytännönläheinen, ja tukea mielellään koko kouluyhteisön toimintaa. Toteutan hankkeen lukuvuoden 2006-2007 aikana. Olen kaavaillut, että hankkeeni aiheena voisi olla **opiskelutaitojen kehittäminen & tukeminen** ja hanke voisi mieluusti koskea sekä Melalahden että Riistaveden kouluja, koska luulen, että tavoitteemme näissä asioissa ovat varsin samanlaiset. Voisin tehdä esim. nettiin jotain tukimateriaalia/tehtäviä/jotain muuta? laajennukseksi jo olemassa oleviin oposivuihin (www.peda.net/veraja/kuopio/riistavesi -> pääsivulta linkki 'opon sivut') tai jotain muuta, jota pidätte hyödyllisenä. Tiedän, että käytätte ohjausasioissa Futurix-vihkoja, joissa onkin jo käsitelty paljon näitä asioita.

Toivoisin, että teillä olisi aikaa vastata näihin kahteen kysymykseen. Näin saisin hankkeestani jo suunnitteluvaiheessa mahdollisimman järkevän ja kaikkia osapuolia hyödyttävän.

1. Mitkä ovat mielestäsi suurimpia puutteita oppilaiden opiskelutaidoissa? Voit sisällyttää tässä opiskelutaitoihin oppitunti- ja läksytaitojen lisäksi myös oppilaan ajankäytön suunnittelun, tavoitteellisuuden, itsearviointin ym. eli ajatella käsitettä laajasti.

2. Millaista tukea tai tehtäviä kaipaisit oppilaiden opiskelutaitojen kohentamiseen?

Tässä vielä poiminta teidän koulun opsista:

OPPILAANOHAUS MELALAHDEN KOULUSSA

Koulussamme vuosiluokilla 1-6 oppilaanohjauksen teemoja ovat seuraavat:

- koulun säännöt
- opiskelun taito
- opiskelun tavoitteet ja seuranta
- itsetunnon kehittäminen
- luokkien 3-6 aikana tehtävät valinnat
- luokalle 7 siirtyminen
- ammatteihin tutustuminen

Oppilaanohjausta annetaan eri oppiaineiden ja koulun muun toiminnan yhteydessä.

Oppilashuoltoon ja tukipalveluihin liittyvistä asioista kerrotaan koulun vuositiedotteessa ja vanhempainilloissa.

Kiitokset & keväisin terveisin,

Sanna Multala (Riistaveden koulu)

sanna.multala@kuopio.fi

p. 040 7046 537

Liite 2

TAUSTAA OPISKELUTAIDON OHJAUKSESTA

Nämä ohjeet on koottu Futurix-opokirjoista (Heikkinen, Koski, Öhman 2004), ja näitä käydään läpi 7-luokkien opotunneilla.

Toivottavasti herättävät keskustelua puoleen tai toiseen. Miettikää esimerkiksi **missä ja miten** käynte läpi näitä asioita oppilaiden kanssa. **Puuttuuko jotain tärkeää? Muuttaisitteko joitakin ohjeita? Muuta mieleen tulevaa?**

YLEISTÄ OPPIMISESTA:

- Motivaatio eli halu oppia on oppimisen tärkein tekijä! Miksi opiskellaan?
- Oppiminen tapahtuu portaittain – tasannevaiheiden yli pitäisi jaksaa pinnistellä.
- Kertaus parantaa selvästi asioiden muistiin tallentumista.
- Taustat kuntoon (nukkuminen, ravinto, liikunta, opiskelupaikka ja –aika)

LÄKSYJEN LUKU & KOKEISIIN VALMISTAUTUMINEN:

- Opiskelua kannattaa jaksottaa – muistamisen kannalta on parempi lukea kokeeseen puoli tuntia päivässä viikon ajan kuin neljä tuntia koetta edeltävänä iltana.
- Jaksat keskittyä opiskeluun vain rajallisen ajan kerrallaan -> pidä taukoja! Kun opiskelet, keskity vain opiskeluun.
- Suunnittele ajankäyttöäsi. Kun hoidat läksyt ajallaan, ehdit tehdä muutakin.
- Älä opiskele peräkkäin samankaltaisia aineita (esim. kieliä)
- Itsensä kuulusteleminen on tehokas tapa parantaa oppimistuloksia, myös ystävä, perheenjäsen tms. voi kysellä läksyn
- Läksyn tai kokeen asioista kannattaa keskustella. Kirja kiinni ja kerro omin sanoin, mistä läksyssä kerrottiin!
- Selvitä aina oudot sanat
- SSMK-tekniikka: Silmäile – Syvenny – Muistele – Kertaa

TYÖSKENTELE KOULUSSA:

- Keskity, etsi olennaiset asiat, KYSY jos et ymmärrä tai haluat lisää tietoa
- Opetusta on helpompi seurata, jos on askeleen edellä. Kannattaa vilkaista läpi seuraavalla kerralla käsiteltävä asia, niin se on jo tuttu.

KOKEESSA VASTAAMINEN:

- Lue ensin kaikki tehtävät huolellisesti.
- Aloita helpoimmalta tuntuvasta tehtävästä. Yritä kuitenkin vastata kaikkiin kysymyksiin.
- Luonnostelee vastaus mielessäsi, ennen kuin kirjoitat sen paperille. Yritä vastata selvästi ja ytimekkäästi.
- Käytä koeaika kokonaan.
- Tarkista vastauksesi.

LÄKSYJENLUKUVIHJEITÄ

VIERAAT KIELET:

- Lue edellinen läksy ja kertaa sen sanat.
- Opettele uudet sanat.
- Lue uusi läksy ääneen.
- Käännä uusi läksy ja kertaa sen sanat.
- Perehdy uuden läksyn kielioppiin, taivutusmuotoihin ja lauserakenteisiin.
- Tee harjoitustehtävät.
- Kertaa lukemasi läksy.
- Testaa tietosi kuulustelemalla itseäsi.
- Kertaa unohtamasi asiat.
- Kertaa läksy uudelleen myöhemmin illalla ja vielä aamullakin ennen kouluun lähtöä.

MATEMATIIKKA:

- Lue oppitunnilla kirjoittamasi muistiinpanot.
- Kertaa oppitunnilla ratkaistut tehtävät.
- Lue läksy oppikirjastasi ja tutki esimerkkitehtävien ratkaisuvaiheet.
- Ratkaistessasi laskutehtävää pohdi tarkoin, millä laskutavoilla päädyt oikeaan tulokseen.
- Arvioi, voiko laskutehtävän lopputulos olla oikea, yleensä mahdollinen vai onko se suorastaan mieletön.
- Jos laskutehtävän lopputuloksesta on pääteltävissä, että tehtävä on tehty väärin, etsi virhe ja laske tehtävä uudestaan.
- Jos et tehtävää tehdessäsi pääse eteenpäin, siirry muihin tehtäviin. Ongelmallisen tehtävän ratkaisussa voit onnistua myöhemmin.
- Kertaa läksy uudelleen myöhemmin illalla ja vielä aamullakin ennen kouluun lähtöä.

REAALIAINEET:

- Totea läksyn sisältö silmäillen otsikot, väliotsikot, kuvat, kuvatekstit, diagrammit ja taulukot.
- Lue läksy huolellisesti läpi. Alleviivaa, käytä numerointia tai tee merkintöjä kirjan marginaaliin (näitä keinoja ei juurikaan voi käyttää..) Selvitä outojen sanojen merkitys.
- Lue vihkomuistiinpanot.
- Lue läksy uudelleen kappale kerrallaan ja muistele, mitä tietoja lukemasi jakso sisälsi.
- Lue uudelleen ne kohdat, jotka eivät olleet jääneet mieleesi.
- Lue lopuksi läksy kokonaan.
- Kertaa läksy uudelleen myöhemmin illalla ja vielä aamullakin ennen kouluun lähtöä